

TIMOTHY SNYDER

ΑΠΕΝΑΝΤΙ
ΣΤΗΝ
ΤΥΡΑΝΝΙΑ

20 ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ 20ό ΑΙΩΝΑ

«Βαίνουμε ολοταχώς προς τον φασισμό. Το βιβλίο αυτό δεν μας αφήνει άλλες ψευδαισθήσεις.» –SVETLANA ALEXIEVICH, ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 2015

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

TIMOTHY SNYDER

**ΑΠΕΝΑΝΤΙ
ΣΤΗΝ
ΤΥΡΑΝΝΙΑ**

20 ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

Μετάφραση Κατερίνα Σχινά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΤΥΡΑΝΝΙΑ

Τίτλος πρωτοτύπου: *On Tyranny*

Συγγραφέας: Timothy Snyder

Μετάφραση: Κατερίνα Σχινά

Διόρθωση: Χρύσα Φραγκιαδάκη

© 2017 by Timothy Snyder

All rights reserved.

Published in the United States by Tim Duggan Books,
an imprint of the Crown Publishing Group, a division of
Penguin Random House LLC, New York.

© 2017, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2017

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-569-725-9

Στην πολιτική, η δικαιολογία ότι εξαπατήθηκες δεν υφίσταται.

—LESZEK KOŁAKOWSKI

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος: Ιστορία και τυραννία.....	9
1. Μην υπακούετε εκ των προτέρων.....	13
2. Υπερασπιστείτε τους θεσμούς.....	17
3. Προσοχή στο μονοκομματικό κράτος.....	21
4. Αναλάβετε εσείς την ευθύνη για το πρόσωπο που θα έχει ο κόσμος.....	27
5. Μην ξεχνάτε ποτέ την επαγγελματική δεοντολογία.....	33
6. Προσοχή στις παραστρατιωτικές ομάδες.....	37
7. Προσοχή στη χρήση των όπλων.....	41
8. Ξεχωρίστε από το πλήθος.....	45
9. Σεβαστείτε τη γλώσσα μας.....	51
10. Πιστέψτε στην αλήθεια.....	57

11. Ερευνήστε.....	63
12. Κοιτάξτε τους άλλους, συνομιλήστε μαζί τους.....	71
13. Θυμηθείτε το σώμα.....	73
14. Οικοδομήστε μια ιδιωτική ζωή.....	77
15. Συμμετέχετε σε πρωτοβουλίες που αφορούν το κοινό καλό.....	81
16. Διδαχθείτε από τους πολίτες άλλων χωρών.....	85
17. Προσοχή στις επικίνδυνες λέξεις.....	89
18. Διατηρήστε την ψυχραιμία σας εάν συμβεί το αδιανόητο.....	93
19. Να είμαστε πατριώτες.....	99
20. Να είμαστε όσο το δυνατόν πιο θαρραλέοι.....	103
Επίλογος: Ιστορία και ελευθερία.....	105

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ιστορία και τυραννία

Η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται, σίγουρα, όμως, διδάσκει. Την εποχή που οι Πατέρες του Έθνους επεξεργάζονταν το αμερικανικό Σύνταγμα, ανέτρεξαν στην ιστορία για να αντλήσουν διδάγματα. Θέλοντας να αποτρέψουν την πιθανή κατάρρευση της δημοκρατικής πολιτείας που είχαν οραματιστεί, μελέτησαν μέσω ποιας διαδρομής είχαν εκφυλιστεί οι αρχαίες δημοκρατίες με αποτέλεσμα να μετατραπούν σε ολιγαρχίες ή αυτοκρατορίες. Γνώριζαν ότι ο Αριστοτέλης είχε προειδοποιήσει πως οι ανισότητες επιφέρουν αστάθεια και ότι ο Πλάτων πίστευε πως οι δημαγωγοί εκμεταλλεύονται την ελευθερία του λόγου προκειμένου να εγκαταστήσουν την τυραννία τους. Θεμελιώνοντας μια δημοκρατική πολιτεία πάνω στον νόμο και παγιώνοντας ένα σύστημα ελέγχου και ισορροπιών (checks and balances)¹ οι Πατέρες του Έθνους

---

1. Το σύστημα ελέγχων και ισορροπιών είναι σημαντικό στοιχείο του αμερικανικού Συντάγματος. Με τα «checks and balances» καθένας από τους τρεις κλάδους της κυβέρνησης έχει το συνταγματικό δικαίωμα να παρεμβαίνει προκειμένου να περιορίσει τις εξουσίες των άλλων, στη βάση της διάκρισης των εξουσιών – Νομοθετικής (Κογκρέσο), Εκτελεστικής (Πρόεδρος) και Δικαστικής (Ανώτατο Δικαστήριο). (Σ.τ.Μ.)

επιδίωξαν να βάλουν φραγμούς στο κακό, το οποίο οι ίδιοι, όπως και οι αρχαίοι φιλόσοφοι, αποκαλούσαν *τυραννία*. Δεν τους διέφευγε η πιθανότητα του σφετερισμού της εξουσίας από ένα μόνο άτομο ή μια ομάδα, ή της καταστρατήγησης του νόμου από τους ηγέτες, προς ίδιον όφελος. Η πολιτική αντιπαράθεση και συζήτηση που επακολούθησε στις Ηνωμένες Πολιτείες επεκτάθηκε και στο πρόβλημα της τυραννίας στο εσωτερικό της αμερικανικής κοινωνίας, όταν επιβαλλόταν, για παράδειγμα, στους σκλάβους και στις γυναίκες.

Είναι λοιπόν παλαιά δυτική παράδοση να ανατρέχουμε στην ιστορία όταν η πολιτική μας τάξη μοιάζει να βρίσκεται σε κίνδυνο. Αν σήμερα ανησυχούμε, φοβούμενοι ότι το αμερικανικό πείραμα απειλείται από την τυραννία, μπορούμε να ακολουθήσουμε το παράδειγμα των Πατέρων του Έθνους και να καταφύγουμε προς αναστοχασμό στην ιστορία άλλων δημοκρατιών. Τα καλά νέα είναι ότι μπορούμε να αντλήσουμε πολύ πιο πρόσφατα και συναφή παραδείγματα, χωρίς να χρειαστεί να ανατρέξουμε στην αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη. Τα κακά νέα είναι ότι η ιστορία της σύγχρονης δημοκρατίας είναι επίσης μια ιστορία παρακμής και πτώσης. Από τότε που οι αμερικανικές αποικίες διακήρυξαν την ανεξαρτησία τους από τη βρετανική μοναρχία, την οποία οι Πατέρες θεωρούσαν «τυραννική», η ευρωπαϊκή ιστορία έζησε τρεις μείζονες δημοκρατικές στιγμές: μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο το 1918, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο το 1945 και μετά το τέλος του κομμουνισμού το 1989. Πολλές από τις δημοκρατίες που ιδρύθηκαν αυτές τις κρίσιμες στιγμές απέτυχαν, κάτω από συνθήκες οι οποίες, σε κάποιες σημαντικές πλευρές τους, μοιάζουν αρκετά με τις σημερινές.

Η ιστορία μπορεί να μας διδάξει και να μας προειδοποιήσει. Στα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα, όπως και στα τέλη του ει-

κοστού, η επέκταση του παγκόσμιου εμπορίου δημιουργούσε προσδοκίες προόδου. Στις αρχές του εικοστού αιώνα, όπως και στις αρχές του εικοστού πρώτου, αυτές οι ελπίδες δοκιμάστηκαν από νέες θεωρήσεις της μαζικής πολιτικής (mass politics) – όταν ένας ηγέτης ή ένα κόμμα υποστήριζε ότι αντιπροσώπευε άμεσα τη βούληση του λαού. Οι ευρωπαϊκές δημοκρατίες κατέρρευσαν καταλήγοντας σε δεξιό αυταρχισμό και φασισμό τη δεκαετία του 1920 και του 1930. Η κομμουνιστική Σοβιετική Ένωση, που εγκαθιδρύθηκε το 1922, επέκτεινε το πρότυπό της σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες τη δεκαετία του '40. Η ευρωπαϊκή ιστορία του εικοστού αιώνα μάς δείχνει ότι οι κοινωνίες είναι δυνατόν να διαρραγούν, οι δημοκρατίες να καταρρεύσουν, τα ήθη να εκπέσουν και οι καθημερινοί, απλοί άνθρωποι να βρεθούν με όπλα στα χέρια, να σημαδεύουν συνανθρώπους τους πάνω από ανοιγμένους τάφους. Θα μας ήταν πολύ χρήσιμο σήμερα να κατανοήσουμε το γιατί.

Τόσο ο φασισμός όσο και ο κομμουνισμός ήταν απαντήσεις στην παγκοσμιοποίηση – στις πραγματικές και αισθητές ανισότητες που δημιουργούσε, αλλά και στην προφανή αδυναμία των δημοκρατιών να τις θεραπεύσουν. Οι φασίστες απέρριπταν τη λογική στο όνομα της βούλησης, αρνούμενοι την αντικειμενική αλήθεια προς όφελος ενός ένδοξου μύθου τον οποίο κατασκεύαζαν και διατύπωναν ηγέτες που ισχυρίζονταν ότι έδιναν φωνή στον λαό. Προσέδιδαν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στην παγκοσμιοποίηση, υποστηρίζοντας ότι οι πολύπλοκες προκλήσεις της ήταν το αποτέλεσμα μιας συνωμοσίας εναντίον του έθνους. Οι φασίστες κυβέρνησαν μία ή δύο δεκαετίες, αφήνοντας πίσω τους μια πνευματική κληρονομιά η οποία διήρκεσε στον χρόνο και σήμερα, μέρα με τη μέρα, η ισχύς και η επιρροή της γίνονται ολοένα και πιο έντονες. Οι κομμουνιστές κυβέρνησαν για μεγαλύτερο

διάστημα, επί επτά σχεδόν δεκαετίες στη Σοβιετική Ένωση, και περισσότερες από τέσσερις δεκαετίες στο μεγαλύτερο μέρος της ανατολικής Ευρώπης. Τη διακυβέρνηση ανέλαβε μια πειθαρχημένη κομματική ελίτ η οποία μονοπώλησε τη λογική σύμφωνα με την οποία η κοινωνία αναπόδραστα προχωρούσε προς ένα συγκεκριμένο μέλλον, ακολουθώντας υποθετικά απαρέγκλιτους ιστορικούς νόμους.

Ίσως τείνουμε να πιστεύουμε ότι η δημοκρατική μας κληρονομιά μάς προστατεύει αυτομάτως από τέτοιες απειλές. Κάνουμε λάθος. Η ίδια μας η παράδοση απαιτεί να μελετάμε την ιστορία για να κατανοήσουμε τις βαθύτερες πηγές της τυραννίας και να επεξεργαστούμε τις κατάλληλες απαντήσεις και αντιδράσεις σ' αυτήν. Δεν είμαστε σοφότεροι από τους Ευρωπαίους που είδαν τη δημοκρατία να υποκύπτει στον φασισμό, τον ναζισμό ή τον κομμουνισμό στον εικοστό αιώνα. Το μόνο μας πλεονέκτημα είναι ότι μπορούμε να διδαχθούμε από την εμπειρία τους. Και τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή να το πράξουμε.

Το βιβλίο παρουσιάζει είκοσι μαθήματα από τον εικοστό αιώνα, προσαρμοσμένα στις σημερινές συνθήκες.

TIMOTHY SNYDER

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΤΥΡΑΝΝΙΑ

Η εκλογή του Τραμπ στην προεδρία της Αμερικής και τα ήδη εμφανή πλήγματα που έχει καταφέρει στη δημοκρατία και στους θεσμούς της έχουν θορυβήσει πολιτικούς, διανοούμενους, επιστήμονες, καλλιτέχνες και πολίτες στις ΗΠΑ και σε όλο τον κόσμο.

Ο Τίμοθι Σνάιντερ, ιστορικός που έχει ασχοληθεί με τις πλέον ζοφερές περιόδους της ευρωπαϊκής ιστορίας, έγραψε ένα κατατοπιστικό βιβλίο, που κρούει δυνατά τον κώδωνα του κινδύνου. Μέσα στα είκοσι κεφάλαιά του ανατρέπει σε εκατό χρόνια ιστορίας, με σταθμούς την ανάδυση του φασισμού, του ναζισμού και του κομμουνισμού. Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο πώς εγκαθιδρύθηκαν αυτά τα καθεστώτα, στο πώς επιβλήθηκαν σε λαούς που παρακολουθούσαν σαν υπνωτισμένοι τη μία παραβίαση των δημοκρατικών αρχών μετά την άλλη, στο πώς παρέσυραν απλούς πολίτες και τους μετέτρεψαν σε όργανα των δόλιων σκοπών τους.

Το βιβλίο αυτό δείχνει πόσο ανεπαίσθητα, πόσο σταδιακά, χωρίς να γίνει αντιληπτό από την αρχή, μπορεί ένα δημοκρατικό πολίτευμα να απολέσει τους αρμούς του και να διαλυθεί. Η υπονόμηση της δημοκρατίας δεν είναι ποτέ άμεση. Γίνεται με μικρά, ύπουλα βήματα, με την επίκληση της «βούλησης του λαού», με τη μεταμφίεση του αυταρχισμού σε πράξεις που υποτίθεται ότι απηχούν το κοινό αίσθημα, αλλά αποδεικνύονται καταλυτικές της ελευθερίας. Η επαγρύπνηση όλων μας είναι απαραίτητη.

ISBN 978-960-569-725-9

9 789605 697259

Κωδ. μιλ/σης 25.090

www.epbooks.gr